

Б. О. Якубенко, здобувач
Інституту підготовки кадрів державної
служби зайнятості України

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Статтю присвячено дослідженню стратегічних напрямів розвитку ринку праці та механізмів їх реалізації в умовах нової економіки. Зазначено, що стратегії розвитку ринку праці спрямовані на стимулювання створення робочих місць нового типу, що призводить до зміни підходів до самої концепції робочого місця, коли замість роботи людина займатиметься реалізацією власного творчого потенціалу, що відповідає трендам мережевого суспільства.

Наголошено, що пріоритетами стратегічного розвитку ринку праці є маркери, висвітлені в Цілях Сталого Розвитку для України: подолання бідності, подолання голоду; міцне здоров'я і благополуччя; якісна освіта; гендерна рівність; належні санітарні умови; доступна енергія; гідна праця та економічне зростання; промисловість інновації та інфраструктура; скорочення нерівності; сталий розвиток міст і спільнот; відповідальне споживання та виробництво; збереження та захист екосистем; справедливість; партнерство заради стійкого розвитку.

Визначено основні пріоритети стратегічного розвитку ринку праці з урахуванням таких мегатенденцій як технологічний прогрес, автоматизація і роботизація, хмарні технології та хмарні обчислення, цифровізація особистого простору, великі дані та Інтернет речей, Гіг-економіка, становлення мережевого суспільства та мережевої економіки, демографічні зрушення, зростаюча швидкість змін, глобалізація, дефіцит ресурсів і зміна клімату. Розглянуто динамічні моделі ринку праці як стратегічні пріоритети розвитку відповідного ринку. Проаналізовано причини розвитку електронного ринку праці. Виокремлено напрями радикальних змін в соціально-трудовах відносинах: зміна меж традиційного поділу праці; зміна форм зайнятості; підвищення мобільності людини протягом всієї трудової діяльності.

Ключові слова: нова економіка, ринок праці, стратегія розвитку, пріоритети розвитку ринку праці.

B. O. Yakubenko. Strategic priorities for the development of the national labor market in the conditions of the new economy

The article is devoted to the study of strategic directions of labor market development and mechanisms of their implementation in the new economy. It is noted that the strategies of labor market development are aimed at stimulating the creation of new types of jobs, which leads to a change in approaches to the concept of the workplace, when instead of work a person will realize their creative potential in line with network society trends.

It is emphasized that the priorities of the strategic development of the labor market are the markers highlighted in the Sustainable Development Goals for Ukraine: overcoming poverty, overcoming hunger; good health and well-being; quality education; gender equality; proper sanitary conditions; available energy; decent work and economic growth; industry innovation and infrastructure; reduction of inequality; sustainable development of cities and communities; responsible consumption and production; conservation and protection of ecosystems; justice; partnership for sustainable development.

The main priorities of strategic development of the labor market are identified, taking into account megatrends such as technological progress, automation and robotics, cloud technologies and cloud computing, digitalization of personal space, big data and the Internet of Things, Gig-economy, formation of network society and network economy, demographic changes, increasing speed of change, globalization, scarcity of resources and climate change. Dynamic models of the labor market are considered as strategic priorities for labor market development. The reasons for the development of the electronic labor market are analyzed. The directions of radical changes in social and labor relations are singled: change of the boundaries of the traditional division of labor; change of forms of employment; increasing human mobility throughout employment.

Key words: new economy, labor market, development strategy, labor market development priorities.

Постановка проблеми. Нині в Україні процес соціально-економічного розвитку ускладнений численними системними кризами. Крім економічної кризи, в державі присутні політична, соціальна та військова кризи. Фактично наразі відбувається деіндустріалізація економіки країни, яка призводить до значних масштабів безробіття. По суті створена ситуація, коли економічний розвиток повинен узгоджуватися із державними діями, спрямованими на позитивну соціалізацію суспільства через механізми соціального захисту населення.

Економічна політика, яка нині проводиться у державі, здебільшого спрямована на фінансову стабілізацію, послаблення бюджетної кризи, ситуативне подолання виникаючих соціально-економічних проблем. Проте в ній не приділяється достатньої уваги інституціоналізації ринку праці, яка створює умови для його розвитку через необхідність обов'язкового соціального захисту населення в нових умовах. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження механізмів державного регулювання ринку праці з урахуванням новітніх тенденцій розвитку сучасної економічної інфраструктури, в якій переважають економіка знань і нових інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні проблеми розвитку національного ринку праці висвітлювали вітчизняні автори А. Колот [1], О. Герасименко [1], Е. Лібанова [2], М. Наумова [3] та інші. Однак, не применшуючи наукової цінності наявних досліджень, варто зазначити, що нині надзвичайно актуальним залишається питання стратегічних пріоритетів розвитку національного ринку праці в умовах сучасної економічної інфраструктури, що базується на переважанні нематеріальних активів, характерних для нової економіки.

Метою статті є дослідження чинників впливу на розвиток ринку праці в умовах нової економіки та визначення стратегічних пріоритетів розвитку національного ринку праці в умовах нової економіки.

Виклад основного матеріалу. Стратегічні пріоритети розвитку ринку праці визначають загальну спрямованість вектору розвитку, які відбуваються в умовах нової економіки на ринку праці та забезпечують адаптації до мінливих пріоритетів. Мета стратегії розвитку ринку праці – досягнення і закріплення постійних конкурентних переваг у складній багатокomпонентній і динамічній системі, яка піддається перманентному впливу інформаційних технологій і тягне за собою зміни у змісті процесу праці, її організації, структурі зайнятості, соціально-трудових відносинах.

Аналіз адаптаційних стратегій розвитку ринку праці показав, що їх можна об'єднати у такі напрями: стратегії стимуляції створення робочих місць нового типу, що призводить до зміни підходів до самої концепції робочого місця, коли замість роботи людина займатиметься реалізацією свого творчого потенціалу, що відповідає трендам мережевого суспільства; стратегії застосування безумовного базового доходу (далі – ББД), що передбачає захист працівників від страху втратити роботу, який призводить до уповільнення поширення технологій і гальмування процесів автоматизації.

Пріоритетами стратегічного розвитку ринку праці є маркери, висвітлені в Цілях Сталого Розвитку для України, які спрямовані на бачення орієнтирів досягнення Цілей сталого розвитку і містять адаптовані завдання та індикатори для моніторингу. Розвинений і стабільний ринок праці означає високий споживчий попит, який здатний принести прибутки компаніям, підвищити рівень життя працівників і бути чинником для досягнення соціальної стабільності в країні. Як провідний сегмент ринкової економіки, ринок праці забезпечує розподіл людського капіталу, впливає на рівень економічних та неекономічних вигід від його використання; людський же капітал стає цінністю саме завдяки ринку праці [4; 5].

Основні пріоритети стратегічного розвитку ринку праці виокремлені з урахуванням мегатенденцій, які формують сферу майбутніх трудових відносин. До них віднесено такі [6]:

- технологічний прогрес, автоматизація і роботизація, які спричиняють стрімкий розвиток технологічних інновацій, роботизації й штучного інтелекту, що істотно змінюють якість і кількість доступних робочих місць;
- хмарні технології та хмарні обчислення, що надає великі можливості для віддаленої роботи та залучення сторонніх підрядників, підключаючи їх до єдиної системи з можливістю моніторингу та контролю всіх процесів; цифровізація особистого простору, яка формує доповнену реальність, що застосовується на робочих місцях у складних виробництвах, формуючи нові способи роботи, спілкування і співпраці в масштабах підприємства;
- великі дані та Інтернет речей, що забезпечує контроль і дистанційне керування в реальному часі багатьма процесами та суб'єктами;
- Гіг-економіка, що призводить до кардинальної зміни ринку праці, його переходу від наявності робочих місць із постійною зайнятістю в одного роботодавця до тимчасових проектів від різних компаній в одного незалежного працівника. Стратегічно нова модель трудових відносин ґрунтується на короткострокових контрактах або неформальних домовленостях – «управлінні умовним персоналом». Гіг-економіка змінює характер зайнятості, якій притаманні велика кількість короткострокових і тимчасових посадових позицій, що обіймають незалежні підрядники, а також дозвіл працювати дистанційно за допомогою цифрових платформ.

Ще одним стратегічним напрямом розвитку ринку праці є становлення мережевого суспільства та мережевої економіки, що призводить до формування та розвитку цифрового ринку праці і цифрової зайнятості. Цифровий ринок праці характеризує високий рівень гнучкості, що пов'язано з практично необмеженим рівнем трудової мобільності. При цьому головною особливістю мобільності цього сегменту ринку праці є її віртуальність. Тобто рух робочої сили відбувається без її фізичного переміщення з однієї точки світу до іншої. Фахівці виокремлюють формування нового типу мобільності – цифрової, яка відбувається без фізичного переміщення робочої сили, що дає змогу скорочувати витрати на її утримання роботодавцю [7; 8].

Стратегічними пріоритетами розвитку цифрового ринку праці є такі динамічні моделі ринку праці: модель із високим обігом робочої сили; модель просування до нової структури зайнятості (модель «стріла»). В моделі з високим обігом робочої сили зосереджено інноваційний людський капітал, який займається продукуванням новачків, дослідженням і науковими розробками. Трудові послуги в цьому сегменті ринку праці характеризуються високим рівнем інтелектуальності, а результат залежить від вміння індивіда продукувати інновації, працювати з динамічними інформаційними потоками, приймати нестандартні рішення. Роботодавці для більш ефективного використання людського потенціалу змушені інвестувати у придбання і розробку нових технологій [9].

Модель «стріла» передбачає, що ринок праці здатний безпосередньо, без відхилень просуватися до нової структури зайнятості, яка формується зрушеннями в попиті, що змінилися технологічними та інституційними умовами. Ця модель охоплює зайнятих дистанційним сервісним обслуговуванням. Основним є поліпшення технології трудової діяльності, оскільки вона дозволяє роботодавцю підвищувати прибуток, внаслідок чого трансформується і структура зайнятості.

Отже, в умовах сучасності необхідно докладати зусиль для реалізації програм цифровізації економіки, в якій повинно бути передбачено формування відповідної інфраструктури з урахуванням потреб сучасного ринку праці: створення і розвиток інфраструктури зберігання й обробки даних; впровадження цифрових інфраструктурних платформ у ключових галузях економіки; створення системи сертифікації центрів обробки даних, що забезпечує стійкість, безпеку та економічну ефективність їх функціонування.

Запровадження стратегічних пріоритетів розвитку ринку праці відбувається шляхом удосконалення механізмів державного регулювання ринку праці в залежності від рівня динамічності віртуального (цифрового) ринку праці, що дозволяє значно розширити можливості суб'єктів праці, забезпечити альтернативні сфери професійної й особистісної самореалізації, включити соціально незахищені верстви населення до процесу професійного розвитку.

Світовими тенденціями зміни ринку праці, а відповідно й стратегічними пріоритетами його розвитку є [10]:

- зміна характеру роботи – вона матиме характер великої кількості короткострокових проєктів, а ринок праці складатиметься з людей, які працюють неповний робочий день в кількох місцях одночасно;
- створення нових економічно менш ризикованих платформ, які надаватимуть допомогу та задовольнятимуть потреби працівників;
- розвиток платформ самоорганізації та розвитку, де працівники зможуть відслідковувати інновації та набувати нових компетенцій;
- створення інноваційних платформ пошуку роботи;
- зростання малого бізнесу та самозайнятих осіб;
- зростання відповідальності за власний успіх.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, стратегічні пріоритети розвитку національного ринку праці в умовах нової економіки базуються на мегатенденціях як потужній силі, яка змінює суспільство і робоче середовище, а також дає змогу спрогнозувати моделі розвитку ринку праці. Реалізація стратегій розвитку ринку праці в умовах нової економіки відбувається за чотирима сценаріями розвитку робочого середовища залежно від синергії факторів впливу на них: фрагментація, індивідуалізм, інтеграція, колективізм.

Архітектоніка механізму реалізації стратегічних напрямів розвитку ринку праці в умовах нової економіки передбачає послідовне проходження таких етапів формування: діагностика змін, визначення стану адаптаційних можливостей ринку праці для впровадження інновацій; визначення принципів функціонування механізму; формування місії, головної мети та цілей зазначеного механізму; розробка безпосередніх заходів інноваційного впливу на ринок праці. Від ефективності виконання кожного із вказаних етапів буде залежати ступінь забезпечення інноваційно-динамічного розвитку ринку праці в умовах нової економіки.

Пріоритетними шляхами для вдосконалення механізмів державного регулювання ринку праці України в умовах нової економіки є алгоритмізація впровадження інноваційно-динамічної моделі розвитку ринку праці. Така модель полягає у виділенні ключових параметрів впливу на формування цифрового робочого середовища як загальної концепції підвищення гнучкості ринку праці та в обґрунтуванні напрямів модернізації політики флексікьюрті. Стратегічним національним пріоритетом є формування інноваційно-динамічної моделі розвитку ринку праці, яка ґрунтується на оптимальному балансі між економічною ефективністю і забезпеченням прав і гарантій працівників і реалізується шляхом впровадження таких чотирьох компонентів: гнучкі та надійні договірні домовленості, комплексні стратегії навчання упродовж життя, ефективна активна політика ринку праці, сучасна система соціального забезпечення.

Зазначені стратегічні пріоритети розвитку національного ринку праці в умовах нової економіки доречно передбачити в Стратегії розвитку інноваційних робочих місць і в розробці та запровадженні нової моделі праці та зайнятості «Робота 4.0», в рамках якої буде розвиватися новий вид трудової діяльності, названий економікою на вимогу, краудсорсингом, що сприятиме поширенню транскордонної (віддаленої) зайнятості. Саме дослідженню цих питань мають бути присвячені подальші наукові розробки та дослідження з питань державного регулювання ринку праці в умовах нової економіки.

Список використаних джерел:

1. Колот А.М., Герасименко О.О. Новітні глобальні тенденції у сфері зайнятості і доходів та їхній вплив на соціальну нерівність. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2018. № 1. С. 6–33.
2. Лібанова Е.М. Проблеми розвитку ринку праці в контексті соціальної політики України, загрози і викликів XXI століття. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2012. № 2. С. 41–45.

3. Наумова М.А. Вплив глобальних викликів на функціонування ринку праці. *Бізнес Інформ.* № 1. 2019. С. 40–49.
4. Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку : розпорядження КМУ від 21 серпня 2019 року № 686-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-zboru-danih-dlya-monitorin686r>.
5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
6. Український ринок праці: імперативи та можливості змін : колективна монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. І. Л. Перової, к.е.н. В.В. Близнюк; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/306.pdf>.
7. Contingent and Alternative Employment Arrangements – May 2017. Bureau of Labor Statistics, Department of Labor, 2018. <https://www.bls.gov/news.release/pdf/conemp.pdf>.
8. Ben G., Holtz-Eakin D., Rinehart W. The Gig Economy: Research and Policy Implications of Regional, Economic and Demographic Trends. American Action Forum and Aspen Institute’s Future of Work Initiative, 2017. <https://www.americanactionforum.org/research/gigeconomy-research-policy-implications-regional-economic-demographic-trends>.
9. Skills forecast trends and challenges to 2030. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/3077_en.pdf.
10. Sustainable Development Goals: Ukraine / National Report. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2017. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
13. The Sustainable Development Goal indicators. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/Overview>.
11. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.
12. UNCTAD ISAR (2019). Guidance on Core indicators for entity reporting on the contribution towards the attainment of the Sustainable Development Goals. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diae2019d1_en.pdf.
13. World Bank. 2019. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. World Development Report; Washington DC: World Bank©. World Bank. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/816281518818814423/pdf/2019-WDR-Report.pdf>.

References:

1. Kolot A.M., Herasymenko O.O. (2018). Novitni hlobal’ni tendentsii u sferi zajniatosti i dokhodiv ta ikh vplyv na sotsial’nu nerivnist’ [Recent global trends in employment and income and their impact on social inequality]. *Sotsial’no-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka. Social-labor relations: theory and practice.* № 1. С. 6–33 [in Ukrainian].
2. Libanova E.M. (2012). Problemy rozvytku rynku pratsi v konteksti sotsial’noi polityky Ukrainy, zahroz ta vyklykiv XXI stolittia [Problems of labor market development in the context of social policy of Ukraine, threats and challenges of the 21st century]. *Rynok pratsi ta zajniatist’ naseleння. Labor market and employment.* № 2. С. 41–45 [in Ukrainian].
3. Naumova M.A. (2019). Vplyv hlobal’nykh vyklykiv na funktsionuvannia rynku pratsi [The impact of global challenges on the functioning of the labor market]. *BIZNESINFORM.* № 1. С. 40–49 [in Ukrainian].
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019). Pytannia zboru danykh dlia monitorynhu realizatsii tsilej staloho rozvytku [Data collection issues for monitoring the implementation of sustainable development goals]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-zboru-danih-dlya-monitorin686r> [in Ukrainian].
5. President of Ukraine (2019). Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. [On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> [in Ukrainian].
6. Ukrain’skyj rynek pratsi: imperatyvy ta mozhlyvosti zmin [The Ukrainian labor market: imperatives and opportunities for change]. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/mg/306.pdf> [in Ukrainian].
7. Contingent and Alternative Employment Arrangements – May 2017. Bureau of Labor Statistics, Department of Labor, 2018. <https://www.bls.gov/news.release/pdf/conemp.pdf>.
8. Ben G., Holtz-Eakin D., Rinehart W. The Gig Economy: Research and Policy Implications of Regional, Economic and Demographic Trends. American Action Forum and Aspen Institute’s Future of Work Initiative, 2017. <https://www.americanactionforum.org/research/gigeconomy-research-policy-implications-regional-economic-demographic-trends>.
9. Skills forecast trends and challenges to 2030. Retrieved from https://www.cedefop.europa.eu/files/3077_en.pdf.
10. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017). Sustainable Development Goals: Ukraine / National Report. Retrieved from http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
11. The Sustainable Development Goal indicators. Retrieved from <https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/Overview>.
12. United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution A/RES/70/1 adopted by the General Assembly. Retrieved from http://sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf.
13. UNCTAD ISAR (2019). Guidance on Core indicators for entity reporting on the contribution towards the attainment of the Sustainable Development Goals. Retrieved from https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diae2019d1_en.pdf.
14. World Bank, 2019. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. World Development Report. Washington, DC : World Bank. Retrieved from: <http://documents.worldbank.org/curated/en/816281518818814423/pdf/2019-WDR-Report.pdf>.